



ESPAI PÚBLIC I MEMÒRIA HISTÒRICA. LA QÜESTIÓ DEL NOMENCLÀTOR.

Terrassa, setembre de 2021

Edició de l'opuscle Anna Vila Gestí

Correcció ortogràfica Ferran Lozano

Coordinació de les jornades Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i Servei de Memòria Històrica de Terrassa

Índex

Presentació de l'opuscle	4
El nomenclàtor, un debat pendent i recurrent	4
El nomenclàtor, ahir i avui	6
El nomenclàtor terrassenc: orígens i canvis de nom dels carrers de Terrassa (1868-2021)	6
El nomenclàtor a Terrassa: estat de la qüestió	15
El nomenclàtor i la memòria històrica	16
La memòria històrica com a oxímoron social	16
Per què posem nom als carrers?	17
Notes del debat sobre el nomenclàtor (divendres 17 de setembre)	20
Reivindicació del dubte	22
Notes del debat sobre espai públic i memòria històrica: la qüestió del Nomenclàtor (dissabte 18 de setembre)	23
La comissió del nomenclàtor	25
La Comissió del Nomenclàtor	25
Notes del debat sobre la Comissió del nomenclàtor (dissabte 18 de setembre)	27
Conclusions	29
Bibliografia	31

PRESENTACIÓ DE L'OPUSCLE

Rosa Boladeras, Regidora de Cultura

Benvolgudes totes,

Primer, voldria agrair sense entrar en detalls, per tal de no repetir el primer punt de l'índex, la iniciativa, l'execució i la participació en aquestes primeres jornades a la nostra ciutat.

D'entrada el fet que es celebrin per primer vegada ja és un senyal de moviment que ens agrada, reflexe sens dubte el moment de canvi i oportunitat que estem vivint a Terrassa.

Un exercici de debat i enriquiment que té el ferm desig de no aturar-se. Per tant, és de vital importància recollir les no-conclusions d'aquests dies i empènyer cap a la innovació, la comunicació, la transparència i la qüestió per tal d'afinar criteris.

Seguirem amb il·lusió la tasca de mantenir viva i oberta una comissió que somia que el nomenclàtor no és només una llista ordenada segons unes pautes, com descriu la seva etimologia, sinó que hi veu una profunditat en el seu sentit, que s'esforça perquè abraçi la complexitat de la història i desperti l'agudesa de la memòria.

Això només ens sol passar quan escoltem, quan dubtem o quan, per exemple, tenim set i busquem una font.

El nomenclàtor que podem fer entre totes, ens identifica, ens explica, ens banya, ens fa viatjar i fins hi tot ens emociona.

EL NOMENCLÀTOR, UN DEBAT PENDENT I RECURRENT

Marcel Taló Martí, president del CEHT

Bona tarda a tothom,

En primer lloc, voldria expressar el meu agraïment als qui han fet possible aquestes jornades. Gràcies als ponents, moderadors i conferenciant: al José Mansilla, a l'Anna Vila, al Jesús Romero, al Vicenç Villatoro, a la Mariona Tomàs, a l'Ona Martínez, al Xavier Marcet, a la Mariona Vigués, a la Rosa Boladeras, al Domènec Ferran "Mingo" i al Quico Simó. Gràcies també a la Junta del CEHT i al servei de Memòria Històrica per haver treballat des de fa mesos per organitzar unes jornades amb un nivell tan alt. Gràcies, altra vegada, a l'Arxiu Històric de Terrassa per acollir-nos un cop més. Gràcies també al Ferran Lozano per la correcció lingüística d'aquest opuscle. I, per últim, i sobretot, gràcies a les 80 persones que es van apuntar al debat: vam quedar francament aclaparats de l'èxit de la convocatòria. Gràcies, moltes gràcies.

En nom del CEHT presento l'opuscle que recull el que es va dir a les jornades sobre la memòria històrica i l'espai públic. L'objectiu, com bé sabeu, era parlar sobre tot allò de que parlem quan parlem de canviar el nom dels carrers: de què hi falta, què hi sobra i els mil matisos que hi ha entremig. Parlar, en definitiva, de quina memòria i de quina història projecten els nostres carrers i places. És un debat amb una altra càrrega simbòlica, és a dir, política. Per això, hem insistit a explicar que la decisió sobre què fer amb un nomenclàtor incòmode és política, no tècnica.

Precisament per això, a mi m'amoïnava una cosa sobre aquest debat. Potser m'equivoco (que és com dir que potser l'encerto però més prudent), però crec que hi ha un risc moderat que el debat s'encalli i no en traguem res de gaire bo. És a dir, que tothom porti l'opinió formada de casa i acabem reiterant amb més o menys elegància retòrica els mateixos arguments dels darrers 30 anys. Convertir el que ha de ser un diàleg en una col·lecció de monòlegs. Animem-nos a debatre, a confrontar, a mirar d'anar un pas més enllà. En aquests textos el dubte és benvingut i es recomana, si no canviar d'opinió, almenys mirar-se-la des d'una altra perspectiva.

El debat sobre l'espai públic i la memòria històrica i, en particular, el debat sobre el nomenclàtor ha d'interpel·lar necessàriament a tothom. I crec que és important subratllar que ha de ser la historiografia qui vehiculi el debat.

Al meu parer, hi ha com a mínim dues qüestions que el conjunt d'historiadors i historiadores podem aportar. Certament, no arreglarem el passat, és el que és i no s'hi pot fer res. Però explicant-lo potser podem corregir alguns vicis que han arribat fins al nostre present. D'una banda, la historiografia no ha d'aportar consens, sinó context. Hem insistit al llarg d'aquestes setmanes sobre la importància de centrar el debat sobre els carrers no en el personatge, sinó en l'homenatge. Com, quan i per què se'l recorda. No hem de centrar la discussió en si tal o qual persona va fer mèrits suficients per aparèixer al nomenclàtor, sinó en quins mèrits se li van reconèixer en el moment de la concessió. I veure si una institució que es diu democràtica i feminista pot sostenir-los a dia d'avui sense contradiccions.

La segona qüestió on crec que la historiografia té alguna cosa a aportar és al debat sobre, com a societat, què fem amb els mals records. D'acord, acceptem que la dictadura franquista fou un període gris i fosc per a la

majoria de la població. Així doncs, què en fem? L'eliminem dels carrers? Cap presència? Recordem les víctimes, sense recordar els botxins? Les mateixes preguntes valen per les riuades, pels feminicidis, o, un exemple més recent, la COVID-19. Com la incorporem a la memòria? Com afrontem aquests records dolorosos i els sabem, més que explicar, aplicar al nostre present és una qüestió on els i les historiadores hem de tenir-hi alguna cosa a dir.

Acabo. La gent del Centre d'Estudis Històrics no deixem de ser historiadors a favor que la història continuï. Però el futur ja no és el que era. Per això ens posem a disposició de la societat per a contribuir a superar els reptes i amenaces del món actual. Al cap i a la fi, si les decisions que prenem són el resultat d'un equilibri més o menys reeixit entre experiència i expectatives, res millor que conèixer a fons i en profunditat la nostra història col·lectiva, la nostra experiència, per enfrontar aquests moments i els que hagin de venir. Per seguir posant en valor la memòria històrica, però no com a peça de museu sinó com a mirall, on veure-hi reflectides virtuts i misèries del nostre present compartit. L'objectiu no ha de ser convertir-se en una mena de guardians de les essències històriques, sinó contribuir amb fermesa i rigor a fer pensar històricament. O, per dir-ho amb d'altres paraules, aconseguir ensenyar que el futur no està escrit; el futur està en joc. I depèn de cadascú de nosaltres convertir-lo en un lloc habitable per a les generacions futures.

EL NOMENCLÀTOR, AHIR I AVUI

El nomenclàtor terrassenc: orígens i canvis de nom dels carrers de Terrassa (1868-2021)

Bernat Pizà Castella (CEHT)

El nomenclàtor d'una ciutat sempre és testimoni del seu passat, però també del seu moment polític. A Terrassa, cada vegada que hi ha hagut un canvi de règim, com la Revolució "Gloriosa" de 1868, l'adveniment de la II República, la revolució del 1936 i la instauració de la dictadura franquista, la denominació de les places i carrers ha estat revisada per les autoritats locals.

Molts terrassencs recorden encara els noms dels carrers de la ciutat durant el franquisme ja que el canvi de noms fou especialment bruscat l'any 1939. Amb l'entrada dels feixistes a Terrassa, tots els carrers que tenien una connotació liberal, catalanista, republicana, lliurepensadora, socialista i fins i tot carrers ben poc sospitosos de fer honor a algú d'ideologia esquerrana, com Newton, van ser substituïts per noms que s'avinguessin amb la ideologia oficial del règim, màrtirs de la història d'Espanya, dirigents carlistes, províncies de l'Estat, caiguts en la guerra, militars del bàndol franquista, etcètera. Anys després, amb el final de la dictadura, la immensa majoria dels carrers van ser rebatejats de nou amb el seu nom tradicional amb la recuperació de la democràcia municipal a partir del 1979.

¹ La Revolució de 1868, anomenada també "la Gloriosa", va ser una revolta militar amb elements civils que tingué lloc el setembre de 1868 i que suposà el derrocament de la monarquia borbònica, l'exili de la reina Isabel II i l'inici del

Tanmateix, procedim a repassar, pas a pas, quins han estat les principals alteracions i denominacions de noms als carrers de la Terrassa contemporània, des del segle XIX fins als nostres dies.

Amb la Revolució de 1868¹ es produí la primera modificació significativa en el nomenclàtor local. La Junta Revolucionària, protagonista del canvi polític i integrada per republicans i liberals, va tirar pel dret arrencant les plaques de carrers amb una significació borbònica i substituint-les per unes altres en honor als cabdills militars protagonistes de la revolució liberal contra Isabel II: Juan Bautista Topete, Joan Prim i Prats, Gabriel Baldrich i Palau i Francisco Serrano Domínguez. L'Ajuntament va aprovar els fets consumats fent oficial el canvi dies després al ple municipal²:

Abans de 1868	Després de 1868
Fernando	Topete
Isabel	Prim
Princesa	Baldrich
Amalia	Serrano

Canvis de nom aprovats al Ple Municipal el 19 de novembre de 1868. Font: Actes de Ple 18/11/1868

Cap d'aquests generals tenia relació amb Terrassa, només Baldrich visità fugaçment Terrassa l'octubre de 1868, motiu pel qual també va ser nomenat

període anomenat Sexenni Democràtic. Veure BENAUL BERENGUER, J.M.: "Política i consums: La revolució de 1868 a Terrassa" dins *Recerques*, núm. 17, 1985.

² Actes de Ple. 11 de novembre de 1868.

fill adoptiu de la ciutat. Ideològicament estaven alineats amb el liberalisme progressista (Prim i Baldrich) i el liberalisme moderat (Serrano i Topete); tots ells monàrquics. Tanmateix, en aquell darrer terç de 1868, els interessos de liberals i republicans convergien en la seva lluita contra els Borbons, de forma que en la seva denominació no suscità discrepàncies. El fet que aquests carrers estiguessin encara en un inicial procés d'urbanització va fer que els noms arrellessin ràpidament, i de fet, s'hagin mantingut sense alteracions fins als nostres dies malgrat els bruscos canvis de règim al llarg del segle XX.

A tombant de segle, la ciutat es trobava en plena Revolució Industrial i, en conseqüència, enmig d'un creixement urbanístic i demogràfic. Noves places, nous carrers i avingudes exigien noves denominacions. Els ajuntaments dels anys de la llarga Restauració Borbònica (1875-1931) apostaren, tot i els canvis de majoria (republicans, salistes i catalanistes), per personatges de vocació científica i divulgadors del coneixement, tals com Arquimedes, Galileu, Pitàgores, Galvani, Marconi, Watt i Volta.

L'adveniment de la República el 1931 va comportar la primera revisió dràstica del nomenclàtor local. Pocs dies després de la seva proclamació, el Ple municipal va fer els primers canvis al nomenclàtor, els quals s'ampliaren a més carrers els anys següents:

Abans de la República	Durant la República
Raval	Raval de Fermín Galán
Goleta	Francesc Layret
Duquesa de la Victoria	Capità Sancho

13 de setembre	14 d'abril
Passeig Comte d'Ègara	Passeig García Hernández
Plaça Major	Plaça de la República
Comte Salvatierra	Salvador Seguí
Rasa	Manuel Azaña
Església	Alcalá Zamora
Sant Antoni	Francesc Macià
Sant Fruitós	Alagorda
Sant Marian	Rafael de Casanova
Sant Sebastià	Fivaller
Nostra Senyora dels Àngels	Blasco Ibáñez
Pare Font	Primer de Maig
Major	Avinguda 11 de Setembre
Marquès de Comillas	Esteve Mas

Canvis de nom realitzats per l'Ajuntament entre 1931 i l'esclat de la Guerra Civil. Font: Anuari dels anys 1931-1935

Evidentment es van eliminar els noms dels carrers amb una clara vinculació amb el règim derrocat (per exemple, el carrer 13 de Setembre, data del cop d'Estat del general Primo de Rivera), però el canvi també afectà noms de tradició popular. Com el lector pot comprovar, les noves denominacions

feien honor a líders republicans, conceptes polítics del moment i efemèrides destacades de l'imaginari republicà i catalanista. Molts anys després, en ple debat sobre la revisió del nomenclàtor, la revista *Al Vent* valorà d'aquesta manera el bateig de carrers dels anys republicans: "Als anys trenta molts dels nostres carrers presentaven noms artificials, del moment polític que es vivia, però que no responien a una tradició (...), noms molt respectables, però que s'havien imposat com qui diu per decret en uns indrets que ja gaudien d'una denominació ben vàlida. Sens dubte, a la nostra Generalitat li podríem fer el retret de no haver encertat en la política toponímica (cosa d'altra banda disculpable si pensem que en aquells moments el perill de despersonalització en tots els ordres era molt menor que no pas ara i no era, per tant, tan manifesta la necessitat d'aferrissar-se en tots els senyals d'identitat dels pobles dels municipis)"³.

Durant els anys republicans també es va aprovar la catalanització dels noms de tots els vials⁴ i la denominació de carrers de nova construcció. De les noves denominacions, algunes d'elles, sense excessiva connotació ideològica, han arribat sense alteracions (més enllà del canvi d'idioma) fins als nostres dies (Núria, Lleida, Consell de Cent, Atenes, Escultor Blay, Segle XX, Mallorca, Rosselló, Av. Barcelona, Av. Glòries Catalanes, per posar alguns exemples) i altres van ser bandejats pel franquisme (Av. del Parlament, Ferrer Guàrdia, Lluís Sirval, 6 d'Octubre). Com el lector pot comprovar, en alguns casos es va imitar el que es va fer a Barcelona durant la construcció de l'Eixample: denominar els carrers amb noms propis de l'antiga Corona d'Aragó. Curiosament, el carrer de Pompeu Fabra, anomenat el 1936, va

³ Autor desconegut (1978). Recuperant la toponímia popular. Nom de carrers, encara. *Al Vent*. Número 2.

⁴ Ple municipal de l'1 de desembre de 1931.

sobreviure a la dictadura (amb el nom de Pompeyo) tot i ser un conegut catalanista republicà exiliat (va morir a Prada del Conflent el 1948) i pare de la normativa de la llengua catalana.

Amb la revolució de 1936 i enmig d'un fervor altament anticlerical, va revisar-se de nou el nomenclàtor. Desaparegueren tots els noms de clara vinculació religiosa, com ja havien intentat, sense èxit, els regidors d'ERC el 1931⁵, però també d'altres, com la del president conservador de la República Niceto Alcalá Zamora (1931-1936). Aquest canvi fou notable, donada la gran quantitat de vies a Terrassa amb noms de sants, especialment en els carrers més centrals i antics. Durant els anys de la guerra, es van rebatejar noms de carrers en diferents moments. La majoria de les noves denominacions feien referència a icones i efemèrides del moviment revolucionari:

Abans	Després
Carrer de la Creu	Francesc Catasús
Alcalá Zamora	Francesc Ascaso
Sant Pere	Milícies Catalanes
Sant Cristòfol	Amadeu Colldeforns
Sant Jaume	Joan Pomés

⁵ En el Ple municipal del 13 de setembre de 1931 els regidors d'ERC van proposar el canvi de nom de 32 carrers de la ciutat, la majoria amb noms de sants.

Sant Domènec	Escultor Armengol
Sant Francesc	Enric Fontbernat
San Joan	Aviador Cabré
Sant Ildefons	Magí Rodó
Sant Llorenç	Ignasi Iglesias
Sant Valentí	Valentí Almirall
Sant Quirze	Màrtirs del 6 d'Octubre
Sant Isidre	Pablo Iglesias
Sant Gaietà	Josep Sunyol
Verge del Pilar	19 de Juliol
Plaça de la Creu	Plaça del 16 de Febrer
Nord	Bonaventura Durruti
Major de Sant Pere	Anselmo Lorenzo
Font Vella	Maurín
Rectoria	Pintor Huguet
Passeig	Antoni Sesé

Selecció de canvis de nom realitzats per l'Ajuntament entre 1936 i 1939. Font: RAGON PETIT, Baltasar. Terrassa 1936-1936

Amb tot, la principal distorsió de la toponímia terrassenca es va produir amb la instauració del règim de Franco. A partir del 1939 tots els noms van ser designats únicament sota la forma castellana. Desaparegueren no solament els noms implantats durant la República, sinó molts d'altres que tenien un arrelament i eren, en la majoria de casos, els noms originaris d'aquells carrers. Van desaparèixer els noms de Fraternitat, substituït per Zumalacárregui; Llibertat, canviat pel de Navarra; Autonomia, anomenat Oviedo; Igualtat, Víctor Pradera; Sindicat, Aparicio y Guijarro; la Plaça del Progrés, rebatejada com a Plaza General Primo de Rivera, així com el nom de tots els polítics catalanistes, republicans o progressistes: els carrers Prat de la Riba, Estanislau Figueras, Pi i Margall, Salmerón, Pau Claris i la Plaça Doctor Robert van ser substituïts respectivament per Martínez Anido, Ramiero de Maeztu, Obispo Irurita, General Sanjurjo, Alcázar de Toledo i Plaza de los Caídos. Aquesta revisió era un imperatiu legal de la dictadura i va ser general a tot Catalunya i al conjunt d'Espanya.

També cal dir que, tot i la toponímia oficial, durant tot el franquisme va persistir en el parlar dels ciutadans la toponímia tradicional. Per posar-ne alguns exemples, en el parlar col·loquial, la Rambla mai va ser "avenida del Caudillo", ni la plaça Vella la "plaza España", ni el carrer del Nord "calle Calvo Sotelo" ni la Rasa "calle General Mola".

Durant els següents quaranta anys, Terrassa va créixer en població més del triple i, evidentment, va tocar denominar nous carrers. En les barriades de nova construcció, en un context de creixement descontrolat, els carrers van prendre inicialment nom de combinacions de lletres i números (11F, 39A, 13D etc.) per donar pas a poc a poc als seus noms definitius, alguns d'ells vinculats a l'imaginari nacionalcatòlic del règim. Van batejar-se carrers amb motius d'exaltació política (plaza de la División Azul, 26 de Enero, 18 de Julio,

Matías Montero, Mártires de la Cruzada), amb noms de militars (Queipo de Llano, Millán Astray, Bautista Sánchez) i amb velles glòries que contribuïen a reforçar la projecció del nacionalisme espanyol, com ara el Cid Campeador. També es batejaren molts carrers amb el nom de totes les ex-colònies espanyoles, des del Méjico fins a Ifni, i sobretot es posaren noms de verges (Socorro, de la Luz, del Mar, de la Esperanza, de las Angustias, de los Desamparados). Tampoc faltaren noms de sants (Honorato, Crispín i molts d'altres). Finalment, es reservà un bon conjunt de carrers per a prohoms locals com Josep Tapiolas, Miquel Grané, Poetessa Camparà, Pintor Huguet, Salvador Cardús, Sometent Castella, Antoni Barata i Dibuxant Avellaneda⁶. Durant aquest període també es va recórrer al recurs de posar noms de províncies d'Espanya a un gran nombre de carrers, com (Guadalajara, Alaba, Madrid, Ciudad Real, Burgos etc.) al barri de Torre-sana o el de poblacions catalanes com Mataró, Sabadell, Berga, Arenys de Mar i Granollers al barri del Bon Aire.

Mesos després de la mort de Franco, el debat sobre la conveniència de tornar els carrers a la seva denominació original va sortir a la llum pública. Trobem les primeres accions en aquest sentit a inici de 1976, quan van aparèixer sobre les plaques de la "Plaza España" cartells de cartró amb el seu nom tradicional, "Plaça Vella". Aquesta acció va suscitar un debat a les pàgines del *Tarrasa Información*, el qual es va fer ressò de la polèmica amb la publicació de diverses cartes al director de partidaris i d'alguns detractors de la revisió de la toponímia de la ciutat i dels seus carrers.

Durant aquest període de transició, l'Ajuntament (integrat, encara, pels regidors de la darrera etapa de la dictadura) va iniciar ben aviat els tràmits

per al retorn de la denominació "Terrassa" com a nom únic i oficial de la ciutat. Tanmateix, la revisió del nomenclàtor va haver d'esperar fins a l'arribada del primer Ajuntament democràtic, el 1979, tot i la forta campanya ciutadana que exigia adaptar la toponímia local al context de democràcia naixent. Dins del consistori de la dictadura existiren algunes veus que es mostraren partidàries de la revisió, però eren més les que opinaven en sentit contrari i, aquestes, feren mans i mànigues per bloquejar qualsevol mena de debat públic sobre la qüestió.

La campanya ciutadana per a la revisió del nomenclàtor començà a principis del 1977 i fou impulsada pel Congrés de Cultura Catalana (CCC). Era un aspecte més de la campanya "català al carrer", la qual tenia l'objectiu d'aconseguir més normalització de la de la llengua pròpia de Catalunya. El 18 de febrer, el CCC inicià, al local de l'EPIC, el cicle "Col·loquis ciutadans" amb la conferència «El nom de Terrassa i els seus carrers» impartida per Pere Puig i Josep Boix. El primer, historiador i paleògraf, director de l'Arxiu Històric, va demostrar la legitimitat del topònim "Terrassa" com a forma vàlida tot rebutjant la forma "Tarrasa", incorrecta des de tots els punts de vista, filològic, etimològic i fonètic; per la seva banda, Josep Boix, urbanista, va referir-se al nom dels principals i més antics carrers de Terrassa i es mostrà partidari de la regulació de la seva toponímia. En el transcurs de l'acte, també es va donar a conèixer un manifest redactat pel secretariat local del CCC i es començaren a recollir signatures entre la ciutadania per adherir-s'hi:

Nosaltres, ciutadans terrassencs, reclamem l'oficialitat absoluta del topònim «Terrassa», com a única grafia que respon a la fonètica

⁶ Marcet Gisbert, Xavier. "1959-1964. El període Clapés (II)" dins de: Marcet Gisbert, Xavier (director): *Terrassa. Segle XX*. Pàgina 273.

catalana (llengua dins la qual se situa aquest topònim) i com a única que és d'acord amb la tradició històrico-filològica. Igualment, reclamem el restabliment del nom autèntic, i en català, dels nostres carrers i places, per tal com el seu conjunt constitueix una part important del patrimoni lingüístic ciutadà.⁷

El CCC aconseguí més de dues mil signatures, però el que més ressò va tenir van ser les accions que dugueren a terme en alguns dels carrers amb el nom manllevat. En motiu de la diada de Sant Jordi, entre fervorosos aplaudiments de la gent concentrada, membres del CCC procediren a col·locar cartells en català sobre els rètols de la “Plaza España” i carrers adjacents, com el raval de Montserrat (arrabal de José Antonio) i el carrer de Baix (Bajo Plaza). El mes de juliol, en plena ressaca per la victòria de les esquerres a les eleccions, l'acció es va tornar a repetir dues vegades en diversos carrers, com el de Pau Claris (Alcázar de Toledo) i la Rambla (Avenida del Caudillo).

De la mateixa manera, a final d'abril de 1977, el CCC publicà una proposta per a la revisió general del nomenclàtor. Regidors immobilitistes del règim, la titllaren de polititzada i sectària. Res més lluny de la realitat. Els impulsors de la campanya no volien tornar a la denominació dels carrers dels anys trenta, la qual, com hem vist, estava també fortament polititzada. La proposta del Congrés va ser elaborada a partir del llibre de Baltasar Ragon *Els carrers de Terrassa l'any 1900* i tingué la col·laboració d'experts en la toponímia i la història local. Segons els seus impulsors, aquesta reclamació estava lligada amb la lluita per a la preservació del patrimoni terrassenc, ja que «com els edificis, els noms dels carrers de la nostra ciutat són part

⁷ *Avui* [Barcelona] (2 març 1977), pàg. 10.

important d'ella mateixa i la seva història. La lluita perquè aquest noms siguin els correctes és la lluita contra la despersonificació de la ciutat».⁸

La revisió del nomenclàtor en base a la proposta del CCC va ser discutida en més d'una ocasió als plens municipals abans de les primeres eleccions democràtiques i, tot i algunes veus favorables al canvi dels propis regidors, no es va dur a terme. El 2 de maig de 1979, el consistori sortit de les urnes aprovà, finalment, canviar els rètols en castellà i retornar, a les places i carrers, el seus noms antics i populars. Durant la dècada dels vuitanta, hi va haver noves revisions i es va fer el canvi efectiu de les plaques. En total es van arribar a canviar trenta-cinc carrers principals. És el que es coneix com l'etapa de la normalització. El gruix de canvi de noms es va produir entre 1979 i 1987.

Com ja havia proposat el CCC, la normalització no consistia a retornar els noms previs a la dictadura, sinó a denominar els carrers amb el seu nom tradicional. El cas més significatiu és la Plaça Vella, batejada així oficialment per primera vegada el 1979, després de passar per diversos noms (Major, Constitució, República, España) que ningú no deia. Alguns altres canvis d'aquesta dècada són els següents:

Nom anterior (des de)	Canvi 1939-1940	Recuperació 1979 i posterior
Raval de Fermín Galán (1931)	Arrabal de José Antonio	Raval de Montserrat
Rambla d'Ègara (1885)	Avenida del Caudillo	Rambla d'Ègara

⁸ *Tarrasa Informació* [Terrassa] (23 agost 1977), pàgina 15.

Carrer de Buenaventura Durruti (1936) Carrer del Nord (1860)	Calle de Calvo Sotelo	Carrer del Nord
Plaça de la República (1931) Plaça Major (?)	Plaza de España	Plaça Vella
Plaça del Doctor Zamenhoff (1912) Placeta de Saragossa (popular)	Plaza de la Liberación	Placeta de Saragossa
Plaça del Doctor Robert (?)	Plaza de los Caídos	Plaça del Doctor Robert
Carrer de Roca i Roca (?)	Calle de Belchite	Carrer de Roca i Roca
Avinguda de l'11 de setembre (1932) Carrer Major (?)	Calle Mayor	Carrer Major
Carrer de Fermín Salvochea (1912)	Carrer del Doctor Albiñana	Carrer de Fermín Salvochea (1992) Carrer d'Albinyana (1994)

Autor: Jesús Romero. Ajuntament de Terrassa.

El procés de tornar als noms tradicionals, va anar acompanyat d'una catalanització dels noms. Així, carrers com Mahon, Fuente Vieja, San Juan i Bartolomé Amat, per posar alguns exemples, van adoptar la forma catalana de Maó, Font Vella, Sant Joan i Bartomeu Amat. Igualment, va ser necessari trobar nom per a molts carrers que encara duïen la combinació de lletres i números en barris de nova construcció, sobretot al barri de Sant Llorenç. En aquest barri es va optar per posar noms de vinculats al massís que dona nom la barri, com la Plaça Font Flàvia, el carrer de la cova del Drac, el carrer

del Montcau, el carrer de la Castellasa i el carrer del Morral del Llop, apostant així per la homogeneïtzació en el nomenclàtor en aquesta zona.

També hem de destacar que el fet que Terrassa fos ciutat olímpica el 1992 va beneficiar notablement la ciutat, amb la millora de l'Estadi Olímpic i la Zona esportiva, i va permetre donar nom a nous carrers. És el cas del carrers dels Jocs olímpics, Campiones Olímpiques i Voluntaris.

Un fet important d'aquest període és la creació, l'any 1984, de la Comissió del Nomenclàtor d'Espais Públics de Terrassa, constituïda per representants polítics, tècnics de diverses àrees municipals i altres persones vinculades a la toponímia, l'onomàstica, la llengua, la geografia i la història de la ciutat. És un òrgan assessor, de caràcter consultiu, que recull i elabora propostes per a la denominació dels nous vials de la ciutat i, si escau, la modificació dels ja existents. Tot i que és l'alcalde el responsable de fer el decret d'aprovació d'un nou nom, les propostes del nomenclàtor solen materialitzar-se.

Durant la dècada dels noranta l'Ajuntament va iniciar un procés de sistematització del nomenclàtor. És a dir, la confecció d'una de base de dades digital amb el nom de tots els carrers i les dades bàsiques de tots els carrers, una eina que va servir de base per a l'origen de la posterior divulgació dels anys noranta i dosmil. Actualment, la ciutadania de Terrassa pot conèixer l'origen del nom dels carrers de Terrassa a través del web municipal <https://emap.terrassa.cat/carrers/> del llibre *Els carrers de Terrassa* (1995) de Ferran Lozano, Jesús Romero i Joaquim Verdager, i també la breu descripció a les mateixes plaques dels carrers.

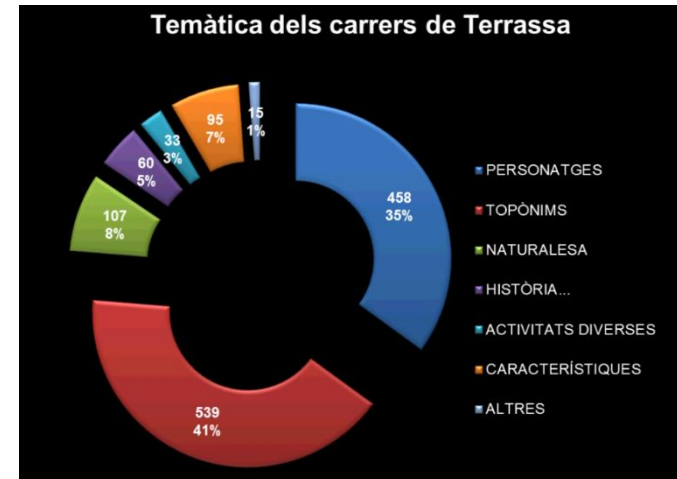
Els canvis de nom de carrer en els darrers anys han estat pocs. Sota l'empareda de la Llei de memòria històrica, s'han canviat el nom del carrer de Salvador Gros, voluntari de la "División Azul" mort a l'URSS, pel de Font de la Noguera,

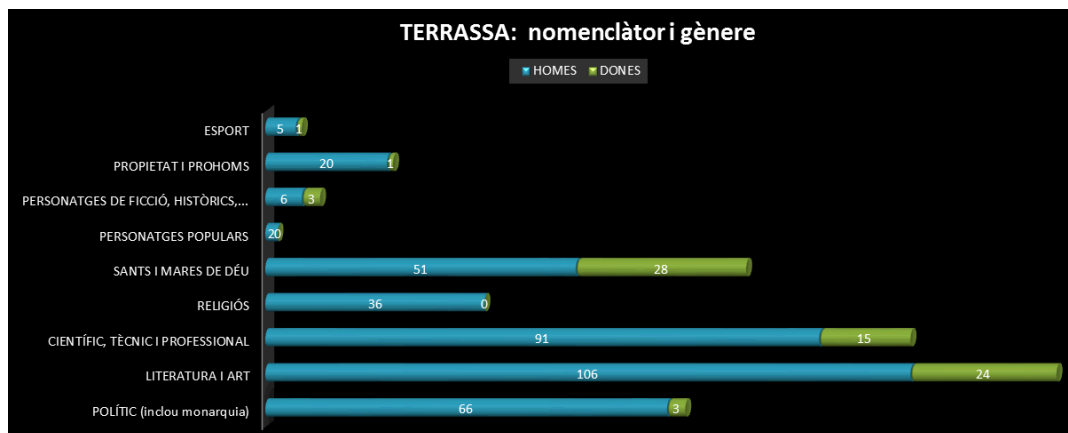
i el de Josep Tapiolas, membre del Requetè Carlista i organitzador del cop d'estat de 1936, pel de les Cosidores.

Actualment són pocs els vials de nova construcció i per tant, els noms que cal triar no són gaires. Tot i així existeix una llarga llista de noms proposats per la ciutadania que esperen donar denominació a un carrers. El criteris de l'Ajuntament per posar nom a un carrer són els següents:

- Personatges que hagin contribuït a la causa del progrés de Terrassa i la humanitat.
- Recuperació de la toponímia local.
- No posar noms de persones vives.
- Avançar en la paritat de gènere.
- Homogeneïtzar temàtica per sectors.
- Només fer els canvis necessaris.

Cal destacar que un dels principals propòsits de l'actual ajuntament és el d'avançar en la paritat de gènere en el nom dels carrers dedicats a persones (35%). Com es pot veure en aquets gràfics elaborats per l'Ajuntament de Terrassa (Jesús Romero), les dones tenen un espai reduït al nomenclàtor local i, no només això, sinó que en la seva majoria corresponen de santes i mares de Déu.





Recentment, després d'un procés participatiu obert a la comunitat universitària de Terrassa s'ha posat el nom de Hedy Lamarr (Viena, 1914 - Altamonte Springs, 2000), actriu de cinema i inventora austríaca, coautora de la tecnologia en la qual es basa el Wi-Fi modern, les xarxes mòbils i els dispositius Bluetooth, a la plaça situada al carrer Colom, davant de l'Escola Superior d'Enginyeries Industrial, Aeroespacial i Audiovisual de Terrassa (ESEIAA).

De fet, en paral·lel a les deliberacions de la Comissió del nomenclator, durant la darrera dècada també s'ha potenciat la participació d'infants i adolescents en la denominació de vials, fonamentalment places i passarel·les que no tenen nom. Aquest procés ha donat nom a la passarel·la de l'Amistat (2010), passarel·la de la Unió (2010), passatge de las Meninas (2012), plaça de les Escoles (2016), plaça del Proletariat (2016) i plaça de la

Diversitat (2021). La demanda existent de donar nom a indrets de la ciutat, ha comportat que s'hagi donat noms, no a places i carrers, sinó també a passarel·les.

En els darrers anys ha estat motiu de debat la necessitat de canviar, o no, el passeig del Comte d'Ègara, així com d'altres personatges vinculats a la dictadura o a etapes fosques de la nostra història. També han estat nombroses les propostes que la Comissió del Nomenclator ha inclòs a la seva llista per a futurs vials a nomenar. Una llista, que per cert, possiblement necessitaria una ciutat sencera per poder-se veure acomplerta del tot. Aquest fet, sumat a les esmenes a la totalitat que s'han fet a cada canvi de règim (1868, 1931, 1936, 1940, 1979) demostra que la qüestió del nomenclator no deixa indiferent a ningú.

El nomenclàtor a Terrassa: estat de la qüestió

Jesús Romero, Comissió del Nomenclàtor

El nomenclàtor de Terrassa està configurat, a dia d'avui, per un total de 1.307 noms que permeten referenciar els espais públics de la ciutat.

L'increment i l'evolució del nomenclàtor ha anat evolucionant en paral·lel a les diferents etapes de creixement de la ciutat com per exemple el desenvolupament urbà associat a la revolució industrial, l'impuls de començament del segle XX i, especialment, el gran creixement de la ciutat a la segona meitat del segle XX arran del desenvolupament industrial i l'arribada de persones migrades.

Cada període històric incorpora una visió ideològica a l'assignació de noms dels carrers que està estretament vinculada als grups socials i polítics que hi ha al capdavant del govern de la ciutat en cada moment. Aquestes decisions poden venir derivades de les noves assignacions de carrers arran del creixement de la ciutat i la necessitat de nominar-los o bé poden plantejar canvis o modificacions sobre la nomenclatura prèvia.

Així doncs, el nomenclàtor de Terrassa, igual que el d'altres indrets, és el resultat del pòsit històric.

Si es classifiquen les temàtiques dels carrers del nomenclàtor de la ciutat hi apareixen les següents categories⁹:

Nombre de carrers	% del total	Categoria
539	41%	Topònims
458	35%	Personatges ¹⁰
107	8%	Naturalesa
95	7%	Referències a característiques i situació del vial
60	5%	Història, institucions i valors
33	3%	Activitats, oficis, jocs i esports
15	1%	Altres

D'altra banda, també cal reiterar que més enllà de les funcions de memòria i homenatge que pot tenir el nomenclàtor hi ha una funció bàsica, que és la referencial. El nomenclàtor ha de permetre localitzar amb claredat immobles, fets i persones. És precisament per això que esdevé un element principal en la referència territorial que implica l'administració local, com a dipositària de la seva gestió, i als ciutadans.

⁹ F. Lozano, J. Romero. Classificació proposada a la ponència sobre "Nomenclatura comparada" presentada al XXIV Congrés Internacional de ICOS sobre Ciències Onomàstiques (ICOS, 2011). Barcelona, 2011.

¹⁰ D'aquests noms, tan sols un tant per cent molt baix fa referència a personatges femenins.

EL NOMENCLÀTOR I LA MEMÒRIA HISTÒRICA

La memòria històrica com a oxímoron social

Jose Mansilla, Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU)

La *memòria històrica* no existeix, és un oxímoron. Tal i com recull el *Real Diccionario de la Lengua Española*, un oxímoron és una “combinació, en una mateixa estructura sintàctica de dues paraules o expressions de significat oposat que originen un nou significat”. En el cas de l’expressió suara citada, aquesta oposició s’aconsegueix ajuntant dos conceptes inicialment contraris: “memòria” i “història”. Tot i que aquest tipus d’expressions tenen un enorme valor polític, és a dir, que es poden fer servir, se les pot resignificar i diferents grups socials se les poden apropiari per introduir en l’esfera pública, com en aquest cas, qualsevol element de denúncia o exigència de reparació i rectificació, també és cert que conèixer el seu origen i les seves diferències pot ajudar a esclarir la tensió entre els dos conceptes i aportar nous elements al debat. D’aquesta manera, tal i com va assenyalar un dels pares de la sociologia, Emile Durkheim, si qualsevol fet social ha de tenir una explicació social (Durkheim, 1988), podríem concloure que el concepte “memòria històrica” és un autèntic oxímoron social.

Va ser Maurice Halbwachs, deixeble de Durkheim i membre destacat de l’Escola de *L’Anné Sociologique*, qui, reprenent les consideracions fetes per Henri Bergson (1928 [1977]), però completament influït pel seu mestre, va dur a terme la primera definició sociològica de la memòria. Per ell, també sociòleg francès, que va morir al camp de concentració de Buchenwald durant la II Guerra Mundial -allí va conèixer Jorge Semprún (1995)-, tota memòria és producte de la col·lectivitat, de manera que no existeix estrictament una memòria individual. La seva obra més coneguda, *La*

Memoria Colectiva (Halbwachs, 2004), recollia nombrosos exemples d’aquesta impossibilitat. Entre els més significatius, l’autor explica el cas d’un nen que cau en un forat al terra de casa seva. Tot i que no ho explica a ningú, el protagonista de la història no recorda tant el fet en si mateix, sinó la sensació de soledat i vulnerabilitat que li va provocar la caiguda. Tot plegat, porta Halbwachs a plantejar que són precisament aquestes sensacions, fruit de la nostra vida social, en col·lectivitat, en família, les responsables de la construcció de la memòria, i no una mera memòria individual. En aquest sentit, Halbwachs subratlla les diferències entre memòria comuna i memòria col·lectiva. La primera seria aquella pròpia de societats tradicionals, mal anomenades *primitives*, on els fets passats es mantenen principalment per via oral i on tots els membres en tenen coneixement per igual. La segona, vinculada a les societats contemporànies, modernes i urbanes, seria aquella on cadascú de nosaltres és dipositari d’una part de la memòria. És a dir, al contrari del cas anterior, no es tracta que tots els membres d’una societat recordin el mateix, sinó que únicament és possible una *memòria* si sumem totes les memòries individuals. Com si es tractés d’un gran calidoscopi, la memòria, entesa d’aquesta manera, varia segons la seva posició, mostrant una realitat o una altra.

Amb tot, a cada comunitat humana, la memòria no està exempta de les dinàmiques de les lluites pel poder. De fet, en relació amb la creació d’hegemonia, en paraules de Gramsci (2017), el control de la memòria esdevé un instrument important en la construcció dels consensos socials. Com a ectoplasma intangible, sense forma, com a essència que ens sobrevola i travessa una i altra vegada enduent-se per sempre quelcom nostre, però que, una vegada ho ha rebut, ho bolca de nou, incansable, fent-se i refent-se en un procés sense fi, que té molt a veure amb les institucions i els aparells de l’estat amb capacitat per crear ideologia (Althusser, 1988).

Són precisament aquestes les que tenen la capacitat de determinar, per exemple, el nom dels carrers, el nomenclàtor¹¹ o constituir i consolidar un discurs concret sobre una realitat concreta mitjançant la creació de *llocs de la memòria* (Nora, 1984)¹².

Quelcom semblant passa, tot i que no de la mateixa manera, amb la història. La història és, senzillament, una altra cosa. Està fixada, escrita, inscrita, registrada, plasmada, cisellada en llibres, vídeos, registres i cançons. La història, tal i com bé assenyala la cançó, l'escriuen els vencedors que, d'aquesta manera, acaben justificant la victòria. Aquí les institucions juguen també un paper important en el manteniment d'una determinada ideologia. De totes maneres, tot i que els límits entre la memòria i la història poden semblar difusos, la memòria té alguna cosa que la història no té: la memòria està viva i, precisament per això, pot ser rescatada. La memòria o *l'antimemòria* (García Álvarez, 2009), és una eina principal en la lluita dels perdedors de totes les batalles,

Finalment, tornant a Halbwachs, la diferència entre memòria i història és la mateixa que entre un riu (hom mai no es banya dues vegades en el mateix riu, com digué Heràclit) i una làpida: el primer és viu, latent; la segona, morta i freda. La memòria històrica no existeix perquè la memòria és la vida. La memòria històrica és un oxímoron social.

¹¹ Un exemple interessant d'això és, pel cas de Barcelona, el que relata Michonneau (1999).

Per què posem nom als carrers?

Vicenç Villatoro, escriptor

Per què les ciutats posen nom als seus carrers? De la mateixa manera que tenen nom les illes, els accidents geogràfics, les muntanyes i els rius. Diríem, d'entrada, que per tres menes de raons. Les primeres són de caràcter utilitari: per determinar amb precisió els llocs, per no perdre's, perquè les cartes arribin al seu destí. Les segones, més complexes, per relacionar-nos, com a societats, amb els espais, amb els llocs. Les terceres, com un instrument per subratllar, preservar i/o homenatjar aspectes de la memòria d'aquestes societats.

Posa nom a les coses aquell qui té l'autoritat o el poder per fer-ho. Si jo poso nom a un carrer –o al que sigui– i no tinc el poder d'imposar-lo, no el farà servir ningú, només jo, i no tindrà cap de les utilitats que associem al nom. La fixació d'un nomenclàtor és un exercici de poder. Per dir-ho així, el nomenclàtor és sempre el dels vencedors. Certament, no tots han vençut igual. Ni amb els mateixos mètodes ni amb els mateixos objectius. Però tots, en el moment de vèncer, s'han sentit imbuïts per una raó diguem-ne definitiva. Tots ho han fet creient que els seus criteris eren els legítims i que era per sempre més.

Si posar nom fos tant sols un sistema d'orientar, serviria millor que cap altre el sistema americà. Nova York: primera, segona o tercera avinguda, carrer 54, 55 o 56. Racional i utilitari. Però adoptar aquesta idea utilitària precisa considerar que l'espai sobre el qual l'apliquem era buit abans o que l'hem

¹² Per a una discussió entre "llocs de la memòria" i "memòria dels llocs" veure Mansilla, J. a. (2015).

volgut buidar. Que és un full en blanc. El colonitzador va posant nom a tot allò que veu -Nova York, Nova Espanya, Nova Zelanda- perquè creu que allò no té nom o si en té no li importa. El nom no té tant a veure amb les característiques del lloc batejat, amb el seu passat, sinó amb els ulls de qui posa el nom. Parla més de qui bateja que no pas del que és batejat. Abans de nosaltres no hi havia res. I si hi era, ho abolim. Amb nosaltres comença la història.

Els espais on anem construïm o fem créixer les nostres ciutats no són un full en blanc. Hi ha una llengua, d'entrada. Els llocs -també els carrers- tenen noms, consagrats pels usos i el costum. I aquests noms són tossuts. Certament, tots els ha posat algú un dia o altre. Però el temps i l'hàbit n'ha consagrat uns i no n'ha consagrat d'altres. De vegades fins i tot aquesta tossuderia els ha fet sobreviure a canvis imposats. A casa, de la Rasa sempre n'hem dit la Rasa. En altres casos, el nom efectiu i col·loquial d'un carrer es referia a una característica que s'ha modificat, i llavors aquest nom també ha tendit a oblidar-se. Quan a mi de petit em parlaven del carrer de Sant Llorenç com el carrer de la pols, això ajudava a identificar-lo i a orientar-nos. Ara no crec que oficialitzar aquest nom tingués sentit. En general, el criteri d'orientació, que és el primigeni, ens portaria a ser conservadors. Canviar-ne els mínims possibles, quan han estat consagrats per l'ús.

El criteri de preservació de la memòria i de l'homenatge a persones, idees o coses és sempre un criteri subjectiu i per tant ideològic, que té a veure amb la nostra visió del món i els nostres valors. Memòria de què? Homenatge a qui? Doncs la memòria que qui posa els nom creu que s'ha de preservar i l'homenatge a qui creu que se'l mereix. Si dediquem tots els carrers d'un barri a noms de rius, els hi posem els rius de Catalunya, d'Espanya, d'Europa o del món? L'aplicació inevitable i necessària d'aquest criteri de preservació i homenatge ens obliga a situar-nos en alguns eixos de debat: memòria local

o memòria general? Totes les ciutats han de tenir els mateixos noms de carrers o cadascuna ha de mirar de mantenir a través d'ells la memòria específica de la pròpia població i els homenatges en funció també de la població? La memòria i l'homenatge local no tenen gaires mecanismes per exercir-se.

Homenatgem qui creiem que ho mereix. Però des de quina perspectiva? La de l'afinitat ideològica? La de l'exemplaritat moral? Em sembla que un criteri errat sobre la funció del nomenclàtor és concebre'l com una mena de fórmula de beatificació laica: una manera de crear sants laics. Un sant és, en la tradició catòlica, algú que ha tingut una vida exemplar, que oferim com a model. No crec que el nomenclàtor d'una ciutat es faci amb un compendi de vides exemplars, des del naixement fins a la tomba. No crec que el seu propòsit sigui ensenyar-nos models sencers de vida. El nom d'un carrer és una forma de reconeixement d'alguna cosa rellevant, per a la pròpia ciutat o per al món, que de vegades ha fet algú que no és esfèricament exemplar.

Quan el criteri d'elecció d'un nom per un carrer és el d'homenatge, precisament per això em sembla imprescindible explicitar què és allò que s'està homenatjant, per evitar aquesta mena de processos de beatificació. Es pot recordar algú que ha fet coses que no ens agraden però que ha tingut un impacte positiu en la història de la pròpia ciutat. Podem homenatjar un gran escriptor que tenia una ideologia o va tenir un comportament polític i moral que no compartim. De la mateixa manera, quan l'objectiu és preservar una memòria, és bo recordar per què. El passeig 22 de juliol manté la memòria del nom d'un fet històric, però aquest fet està pràcticament oblidat i el lligam entre nom de carrer i fet és absolutament difuminat. I la gent de la meua generació acaba dient "el carrer per on passava abans la via". Acaba passant com en aquell cas en què un ciutadà va descobrir amb sorpresa que Aribau era un poeta. Es pensava que era un carrer. Quan

bategem hem d'explicar el millor possible el per què del nom. Què es vol recordar. Què es vol homenatjar.

La meua visió personal després d'aquestes notes desordenades em portaria a plantejar, amb tota la humilitat, alguns consells. No oblidar que la primera funció del nom dels carrers és orientar-nos i no perdre'ns. Oficialitzar quan sigui possible aquells noms i aquells topònims consagrats per l'ús, perquè no estem operant sobre el buit ni sobre un tall en la història. Quan fem servir el criteri de preservar la memòria i homenatjar alguna cosa, donar preferència a la mirada local i específica per damunt de la general (això em sembla també útil per als noms dels equipaments públics de tota mena). Preferir el concret a l'abstracte. Defugir tan com sigui possible els criteris d'afinitat ideològica com a criteri únic o principal. Defugir la idea del nomenclàtor com una forma de beatificació -moral- laica. Evitar els balls de noms. Explicar, des d'una perspectiva de ciutat, per què hem triat aquest nom.

Alguns faraons feien esborrar als monuments d'Egipte els noms dels seus antecessors que no els queien bé. I per tant la memòria sencera de períodes de la història d'Egipte. No em sembla una bona pràctica. L'homenatge és selectiu. Però la memòria ha de ser tan completa com sigui possible. Mantenir la memòria i homenatjar són coses diferents, que no s'haurien de confondre. Seria terrible que els períodes dolents de la història quedessin esborrats, com un buit a la memòria. Perquè llavors seria infinitament més gran el risc que es repetissin.

Un consell final: acceptem la incoherència del nomenclàtor. Un nomenclàtor absolutament coherent, que respongui plenament a una única concepció, fa una mica de por. Només passa en els moments de grans crisis o en els totalitarismes. El nomenclàtor és viu, es sedimenta, es negocia. Té molts pares i moltes mares. La incoherència no és un defecte. Si en diem gestió de la complexitat és una descripció. Si en diem pluralitat, és una virtut.

Notes del debat sobre el nomenclàtor (divendres 17 de setembre)

Mariona Tomàs, periodista

Un navegant, un municipi, un general i un militar. O el què és el mateix, Colom, Montcada, Prim i Baldrich. Aquests son els noms dels carrers pels quals he passat per anar a l'Arxiu Històric. Allà, el passat divendres 17 de setembre s'hi celebraven les Jornades de debat sobre l'espai públic i la memòria històrica organitzades pel Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i l'Ajuntament. Però abans d'entrar en matèria, preguntem-nos per què els carrers de Terrassa porten nom i no pas números? Què ens diuen els nostres carrers? Certament els carrers, les places i en definitiva els espais de les ciutats són importants, no només per la nostra socialització sinó també perquè allò que passa a la via pública ens ajuda a saber com som i qui som, però també d'on venim.

Però continuem amb les preguntes. Cal demanar al nostre nomenclàtor que mantingui la memòria històrica? Cal que els noms dels espais ens generin coneixement? Què recorden els nostres carrers? Què passa amb els noms vinculats a períodes històrics que fa mal recordar?

Moltes d'aquestes preguntes les van respondre l'escriptor Vicenç Villatoro i Jesús Romero de la Comissió del Nomenclàtor.

Les preguntes més fàcils de respondre i que generen més consens son les que es refereixen al fet que mantenir la memòria històrica als carrers genera coneixement, però la cosa es complica quan ens preguntem quina ideologia té aquesta memòria històrica i per tant el nomenclàtor de la ciutat. En Villatoro va anar més lluny posant sobre la taula el fet que Terrassa hagi de

tenir l'obligació de fixar la memòria de l'univers. És a dir, cal posar els mateixos noms a moltes ciutats o podríem fer territori? Certament vetllar pels noms dels nostres carrers és una decisió política o com va dir l'escriptor «el nomenclàtor és sempre el nomenclàtor del qui mana però el debat és de tots».

Anem a l'origen citant un cop més Villatoro: «posem noms als carrers principalment per tres motius: perquè arribin les cartes a lloc, per relacionar-nos com a societat amb els llocs i finalment per homenatjar i/o preservar i/o subratllar la memòria.» I és en aquest tercer punt on hi ha més discrepàncies. Agafem com a exemple el nostre carrer Cervantes. Què en sabem de l'autor del Quixot? Si entréssim a les parts fosques de la seva vida, estariem d'acord de beatificar-lo posant el seu nom a un carrer? Potser la solució passa per referenciar les plaques i exposar el motiu pel qual s'ha decidit homenatjar-lo. Però anem més enllà. Un passat franquista ha de quedar instaurat ideològicament pels carrers de la ciutat? Si no el fem visible podem caure en l'oblit? I aquí és on entren les reflexions de l'antropòleg Jesús Mansilla, encarregat de fer la conferència inaugural de les jornades. Certament, el nomenclàtor defineix les èpoques i cal tenir clar que «no existeix l'oblit, sinó la selecció de la memòria». Tot i que segons l'antropòleg parlar de memòria històrica és en si mateix un oxímoron. Per tant, tot i que normalment la història l'escriuen els vencedors, podem afirmar que la via pública es part important del nostre passat i hem de generar referents.

Finalment, mirem les xifres que va compartir el Jesús Romero. El 41% dels noms dels carrers de la ciutat son topònims, seguits d'un 35% de personatges, passant per activitats diverses, naturalesa i arribant al 5% de referències històriques.

Cal aturar-nos, un cop més, als personatges, especialment en la qüestió de gènere. Pràcticament els noms masculins tripliquen els femenins. Si abans hem dit que la història l'escriuen els vencedors, ara podem afirmar que aquests vencedors eren majoritàriament homes. Fins i tot els sants passen per davant de les verges i les santes (51 a 28)

Així doncs, el debat sobre el gènere està servit i les preguntes també. Cal imposar o forçar l'equitat? Hem de sacrificar i/o oblidar-nos dels homenatges en masculí?

De dones amb mèrits per homenatjar sens dubte n'hi ha i moltes, només cal tenir la voluntat de fer-ho. Així que si el debat és de tots només cal provocar la voluntat que als carrers i places de Terrassa hi hagi igualtat de gènere. Probablement i gràcies al procés que va engegar la UPC ara fa uns mesos per posar nom a una plaça acabada d'estrenar, molts hem conegut Hedy Lamarr. Si més no l'hem començat a anomenar i els més encuriosits ens hem ocupat de saber més detalls de la seva biografia. Un clar exemple que fent visible la memòria honorem la nostra història.

Reivindicació del dubte

Ona Martínez Viñas, Regidora de Qualitat Democràtica

Reivindico dubtar. Reivindico els potser, els no ho tinc clar, es matisos. També amb el nomenclàtor dels nostres carrers.

I, ahora, reivindico allò que tensiona, que ens fa posicionar: sí als noms de personatges al carrer. No a l'excessiva prudència o, amb la prudència de no canviar i la por de no provocar canvis futurs, serem responsables, per exemple, de perpetuar un nomenclàtor ple de personatges masculins. I això no és neutre: és patriarcal. És fruit d'una memòria que, com es va dir ahir, és una selecció de la història. De la història d'uns, els vencedors, i, també, dels que han ostentat el poder durant els segles de patriarcat. La memòria es selecciona, la història està escrita. Però hi ha una història -la de les dones, la de les discriminades- que ni tan sols ha estat escrita ni recordada ni reivindicada ni homenatjada fins fa dos dies.

Reivindico també uns carrers i unes places que ens facin memòria, que ens donin identitat i memòria col·lectiva.

Reivindico que cal prendre decisions, però també saber que aquestes afecten els nostres veïns i veïnes. I no deixar de prendre-les, si cal, però reflexionar, parlar-hi i deixar-ho reposar.

Reivindico saber i fer saber quan i amb motiu de què se li atorga el nom a alguns personatges polèmics dels nostres carrers, com el Passeig del Comte d'Ègara. El perquè original és clau. Som absolutament polièdrics. Això sí: algunes cares del prisme polièdric són definitives i definitòries.

Reivindico que durant anys he estat convençuda d'una i d'altres coses i que els nous interrogants són bons per fugir de les veritats absolutes.

Reivindico preguntar-nos: fora el negrer Marquès de Comillas, segur? I afegir: i fora Jaume I el Conqueridor, potser? I sí, són poc comparables, però reivindico aturar-nos molt i dubtar: voleu dir que hem de revisar tota la història amb els ulls actuals? Reivindico els criteris clars per saber quan i fins on.

Reivindico que la gent participi en allò comunitari, sempre, tant com es pugui. I reivindico també que ho faci sobre uns criteris consensuats com a marc comú.

Reivindico que els carrers duguin noms que desconeixem per fer-los visible l'invisible. I que la història terrassenca, la que no té més altaveus, també pugui ser visibilitzada. Però hem d'oblidar dels nostres carrers la història que ens uneix com a poble, com a comunitat, com a humanitat?

I reivindico també tota la feina que estem fent, conjuntament. Perquè precisament aquestes jornades han estat interrogants, han estat incerteses i no solucions. I, mentrestant, impulsem qüestions sense dubtar: col·loquem les primeres Stolpersteine als nostres carrers, continuem amb les plaques que ens recorden fets de la nostra història, publiquem un mapa digital dels espais de la memòria històrica terrassenca, investiguem sobre les fosses comunes del cementiri o desenterrem de l'oblit la Quitèria Tarragó. Conjuntament, per justícia, veritat i reparació.

Hem sortit d'aquestes jornades amb més dubtes que certeses i reivindico que això és positiu. Perquè, sí, probablement el nomenclàtor que tenim no és blanc o negre, el que ho era ja s'ha tret. Reivindico que el nomenclàtor

segueixi sempre viu, que no deixem mai de debatre'l. I reivindico que sigui sempre plural i, alhora, ideològic. Plural i divers com és Terrassa i ideològic perquè ni és ni pot ser neutre: ideològicament feminista, ideològicament antifeixista. Ideològicament no abstracte.

Reivindico que a través de les conclusions de la jornada reflexioneu i us qüestioneu les vostres veritats. Que, encara que sigui per uns moments, us allunyeu de vosaltres i us rebateu.

Notes del debat sobre espai públic i memòria històrica: la qüestió del Nomenclàtor (dissabte 18 de setembre)

Mariona Vigués, historiadora i professora

La intervenció de la regidora Ona Martínez es vertebrava al voltant de les següents idees clau:

- Molts interrogants després de la conferència inaugural a càrrec de José Mansilla (Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà-OACU) i això és la gràcia d'aquestes jornades: qüestionament i dubtes.
- Reivindicació dels nous sí
- Som còmplices de perpetuar el patriarcat si no plantegem noves mirades.
- Cal buscar l'equilibri dins la sana discussió i tenir en compte una visió polièdrica.
- Cal fer nomenclàtors més inclusius on es reflecteixi la diversitat, s'aculli la diferència.

La intervenció Xavier Marcet parteix de les següents idees introductòries:

- La memòria la fem servir des del passat. És un aparador d'identitats.
- Fer un exercici sobre el nomenclàtor és un exercici sa; però cal fer-lo des del segle XXI: la vida actual és un mixt entre líquid i virtual i hem d'aconseguir passejar per la ciutat de manera virtual.

- Tot sovint els relats sobre el nomenclàtor són presoners de l'historicisme: explica el cas ocorregut a Roma on hi va arribar a haver una rebel·lió al segle IV d. C. per una estàtua que l'emperador Constantí havia tret, el seu fill la va tornar a posar i el següent la va tornar a treure.... D'altra banda, sobre l'arquitectura racionalista de Mussolini comenta la seva bellesa i planteja un debat interessant: cal destruir-la pel fet que Mussolini fos feixista?
- L'obsessió per la puresa no s'acaba mai: sempre hi ha algú que és més purista

Desenvolupament de 3 idees importants:

- Hem d'afegir memòria des dels contextos contemporanis.
- Només hem de suprimir del passat allò que ens divideix. En aquest sentit posa l'exemple de l'historiador Josep Benaul explicant el gran debat de Sabadell sobre si calia treure els referents de l'alcalde Marcet. El posicionament de Benaul sempre va ser-ne contrari; malgrat que Marcet fos un alcalde ideològicament franquista, la seu treball per la ciutat de Sabadell va ser positiu. Cal tenir rigor: els criteris de conservació han de ser tan rigorosos com els criteris de canvi. Es poden tocar elements però "no ens ho podem carregar tot sota una obsessió depuradora".
"No sóc partidari de menys memòria sinó de més memòria i de gestionar la complexitat"
Terrassa ha tingut 2 personatges històrics: Alfons Sala i Manel Royes
En relació a Alfons Sala: és un personatge complex. Està marcat per moltes coses però té trajectòries diferents: els darrers anys de la seva vida entra en una dinàmica monàrquica, també s'enfronta a

Franco. El salisme és complex però deixa a Terrassa les Escoles, fa la xarxa de carreteres, porta l'electricitat a la ciutat... Cal trobar l'equilibri. "tirar-ho tot per l'aigüera és no entendre res". "No tot és lineal ni pur i també cal posar línies vermelles". Cal buscar consensos.

- Les eines útils i necessàries per preservar la memòria a les ciutats al segle XXI són les eines tecnològiques. Cal digitalitzar els espais. A través dels telèfons mòbils cal avançar per programar el relat històric des dels mateixos espais reals.

El debat

La moderadora comença definint el que considera com a espai públic: aquell espai de propietat, domini i ús públic; aquell espai en el qual qualsevol persona té dret a circular, en contrast amb altres espais privats. És l'escenari d'interacció social, l'espai de construcció de la ciutadania i d'encontre social. Planteja, doncs, que nomenclàtor no només són noms de carrers, sinó també els noms de tots els espais públics.

El Sr. Domènec Ferran comenta estar d'acord en què el nomenclàtor afecta tots els espais públics siguin quins siguin, obert o tancats.

La Sra. Teresa Cardellach pregunta al Sr. Marcet sobre la digitalització del nomenclàtor en termes de Digital Twins, de tal manera que en els carrers i els espais públics les persones puguin trobar-ne la història amb els telèfons mòbils. El Sr. Marcet respon que no es pot reduir el debat sobre el nomenclàtor a un context ideològic i que és imprescindible utilitzar eines digitals. Des de les eines digitals s'ha de ser capaç de crear relats que expliquin la ciutat; han de ser eines per donar criteris a la ciutadania.

El Sr. Marcel Taló fa èmfasi en què el recomanable no és perdre's en escoltar els mèrits d'una persona (tema polèmic d'Alfons Sala), sinó fixar-se en l'homenatge.

El Sr. Marc Ferrer considera que el debat sobre el nomenclàtor és sempre un debat ideològic i cal decidir què i com s'explica. És possible la suposada neutralitat política de l'espai públic?

La Sra. Gemma García comenta en aquest sentit que hi ha noms de carrers de Terrassa que "fan mal" però si ho plantegen des del pragmatisme potser no s'haurien de tocar.

La Sra. Teresa Cardellach, el Sr. Rafel Aròztegui i el Sr. Marius Massallé insisteixen que cal ser pragmàtics en el debat i que en aquest sentit prendre decisions per consens no és fàcil.

La moderadora finalitza el debat plantejant la qüestió de les categories. Dins l'espai públic hi ha moltes categories: carrers, rotondes, ponts, passeres, places.... "és el mateix grau de reconeixement posar un nom a un carrer que a una passera?"

LA COMISSIÓ DEL NOMENCLÀTOR

La Comissió del Nomenclàtor

Domènec Ferran Gómez, historiador i ex director del Museu de Terrassa

En primer lloc, puc assegurar-vos que la Comissió no és una secta ni el tribunal de la Inquisició, ni tant sols un organisme públic amb capacitat de decisió pròpia, tampoc en si mateix un òrgan de participació ciutadana, ressaltar que la Comissió és un òrgan consultiu, assessor i que un dels seus principals objectius ha de ser exercir de filtre de les propostes i provocar el màxim consens tècnic.

Penso que amb la composició actual, encara que més nombrosa que en els orígens on no hi eren els grups municipals, està prou equilibrada, amb la presència dels serveis tècnics i polítics municipals directament involucrats i experts externs. També és veritat que l'agilitat pel que fa les qüestions tècniques s'ha vist minvada amb els representants polítics. Potser podríem plantejar que el debat polític es faci a les comissions corresponents i la del nomenclàtor tingui el caire més tècnic que ja havia tingut. Altra cosa són les consultes puntuals, informes a persones, veïns, entitats, directament involucrades en alguna denominació concreta, pràctica ja habitual en el dia a dia.

Pel que fa a les propostes de noms, estan totalment obertes a tothom. I ja hem vist que hi ha hagut casos de nominacions totalment participatives. En tot cas es podria plantejar un esquema de document unificat a l'hora de presentar les propostes, amb els continguts que més puguin ajudar a la Comissió a debatre-les.

El nomenclàtor viari ha de mantenir uns criteris que han de ser un equilibri entre els efectes pràctics, de cara al seu objectiu principal, que és la localització censal de la població, i els noms per criteris culturals.

En els criteris estaria bé introduir el concepte de discriminació positiva, com a protecció de caràcter extraordinari que es dona a un grup social històricament discriminat. Destinada a eliminar o reduir les desigualtats per sexe, religió, econòmiques, ecològiques, opinió, procedència, discapacitats...

Però tampoc hem de sobrevalorar la memòria dels símbols, ja que el que ha de canviar es la societat real. Ni caure a aplicar un revisionisme del passat amb models del present. No existeixen els judicis de valor "atemporals".

El meu carrer s'havia dit "Pasaje A" i després li varen posar Santiago Rusinyol. Personatge bohemí, de vida lleugera, que des de l'any 1887 al 1899 va abandonar la seva família, la seva dona i gairebé també la seva filla, i que tan sols es retrobà amb elles quan estava molt malalt i per sortir de la seva addicció a la morfina. Això no treu el seu valor cultural, que destaca per sobre de tot això i que és el motiu pel qual se li dedica el carrer.

Sobre la qüestió d'intervenir en la denominació d'equipaments públics, equipaments municipals i d'altres administracions però també plaques honorífiques i monuments, no li veig cap inconvenient ni intrusisme, encara que jo faria una distinció entre els elements honorífics i simbòlics, sigui en el format que sigui, i els únicament i exclusivament artístics, que potser no pertoquen a aquesta comissió. Es tracta d'un mateix concepte a l'espai públic, simbologia urbana.

El nomenclàtor forma part del patrimoni cultural del municipi?

Com una peça de museu, el nom d'un carrer és seleccionat de moltes possibilitats, es conserva per sempre i es difon per a les futures generacions. Penso, però, que el nomenclàtor no ha de ser explícitament un museu d'història dels pobles i ciutats, però sí que hem de respectar, sempre considerant la legislació vigent, els processos històrics que representa amb les possibles contradiccions incloses. També és cert que l'espai públic mai ha estat neutre i alguns ho han aprofitat per penalitzar les simbologies no emparades per la seva llei.

En general estaria bé aplicar formules didàctiques per implicar la ciutadania amb el coneixement i les raons del perquè i com és el nomenclàtor viari. El desconeixement generalitzat i el poc interès pel tema, llevat dels directament implicats en algun cas, no ajuden a normalitzar un patrimoni que és comú. També és una fórmula per fomentar els llocs amb els trets d'identitat i de pertinença. Només donar a conèixer les eines d'interpretació existents, el llibre i la web, ja seria un pas endavant, però pensar en activitats i fórmules participatives de difusió també hi ajudaria molt. Les noves tecnologies donen molt joc en aquest sentit, tant per ampliar informació documental com per ampliar la interacció amb les veïnes.

Per exemple, els carrers que tinguin denominacions relacionades amb el patrimoni industrial se'ls pot destacar i fer alguna activitat per la Fira Modernista. O en la difusió dels dies internacionals d'alguna cosa, que són gairebé bé cada dia, destacar els carrers que tenim a Terrassa amb aquest nom o bé itineraris temàtics pels noms dels carrers...

Cada carrer té una vida amb els que hi han viscut i les seves memòries.

Notes del debat sobre la Comissió del nomenclàtor (dissabte 18 de setembre)

Quico Simó, periodista

El tercer bloc de les jornades és sobre la Comissió del Nomenclàtor específicament.

El presenta la regidora de Cultura, Rosa Boladeras, que explica la finalitat i les funcions de la Comissió. L'exdirector del Museu de Terrassa Domènec Ferran (que continua essent membre de la Comissió com a assessor extern) s'encarrega d'introduir el bloc. Posa en valor el nomenclàtor com a element d'identitat d'un municipi, barri o carrer i també de relació i cohesió social. També per recordar etapes passades de la ciutat (mantenint noms de via avui qüestionats) tot i semblar que pot contradir la voluntat de preservar la memòria històrica. Finalment, repassa els onze criteris generals que segueix la Comissió per a la denominació d'espais i en comenta alguns exemples.

Un cop acabada la introducció s'obre un torn obert de paraules, amb una vintena d'intervencions tractant diversos temes.

Es qüestiona que no es pot trobar enlloc qui són, amb noms i cognoms, els integrants de la Comissió del Nomenclàtor. Els membres presents asseguren no ser conscients d'aquest buit d'informació. Deixen clar que no és un òrgan secret, que no hi ha cap voluntat de manca de transparència, i es comprometen a fer que aquesta informació es pugui consultar al web municipal.

També es discuteix si és convenient que hi hagi representants polítics a la Comissió o si aquesta hauria de ser només tècnica. Alguns veuen la presència de representants polítics com una ingerència. Es recorda que, per llei, és l'alcalde qui té la potestat de posar i canviar noms i que gairebé sempre consulta la Comissió i atén les seves recomanacions, amb poquíssimes excepcions.

Es comenta que, encara que la Comissió fos només tècnica, les decisions tampoc no serien sempre neutres i també podrien tenir càrrega ideològica. Cal tenir clars uns criteris objectius que facilitin l'argumentació de les decisions i garanteixin la transparència de la Comissió.

Sorgeix el debat de si les deliberacions de la Comissió han de ser públiques o reservades. Actualment es poden consultar els cinc darrers decrets d'alcaldia que posen nom a nous espais o en modifiquen d'existents, amb una frase descriptiva de les noves denominacions però sense la justificació que aporta la Comissió.

Hi ha coincidència que, més enllà dels noms dels vials i de les plaques que n'informen, convindria difondre per quin motiu una persona, un topònim o un fet històric ha merescut formar part del nomenclàtor. Es considera aquest una eina molt potent i pràctica per divulgar la història local, sobretot en escoles i instituts, i per interpel·lar la ciutadania, generalment poc interessada llevat de lligams i interessos particulars.

Es pren la idea, del segon bloc de les jornades, de fer ús de les noves tecnologies per ampliar la breu ressenya que s'inclou a les plaques de places i carrers. Surt la proposta que un codi QR enllaci a una pàgina web que contextualitzi el vial i n'argumenti tant el nom com la seva eventual

vinculació amb el lloc. També que expliqui, amb imatges i text, com la via i la seva gent han anat evolucionant al llarg del temps.

Es demana que els criteris generals de denominació d'espais introdueixin discriminació positiva prioritzant la diversitat, les minories i les referències a dones i col·lectius històricament desafavorits. Algunes intervencions van més enllà i demana que es canviïn alguns noms de vies que ara homenatgen homes i se'ls posi noms de dones. S'apunta la proposta que les sis biblioteques de la ciutat, ara identificades només amb el número del districte, duguin el nom de dones escriptores o d'altres àmbits. Es podria obrir un procés de participació entre els veïns de cada districte per escollir el nom de la seva biblioteca. El procés necessitaria certa agilitat per evitar que s'allargués en el temps.

Arran d'una intervenció que demana que la Biblioteca Central dugui el nom de Josep Soler i Palet sorgeix el tema de les duplicitats i es posa l'exemple de Montserrat Roig, que dona nom a un centre cívic i a un institut. Els dos equipaments són col·legis electorals i han estat punt de vacunació, amb les confusions que ha comportat per molts ciutadans. La Comissió aposta per evitar aquest tipus de duplicitats.

Des de la Comissió s'informa que en els darrers anys s'han incorporat pocs vials nous (una vintena des de 2017) però que hi ha altres espais que podrien dur nom, com jardins, rotondes, biblioteques, placetes o sales, entre d'altres. També s'apunta que, quan s'urbanitzin noves zones de la ciutat, com Can Colomer, sorgiran nous vials per nomenar.

S'observa que l'entrada de propostes de noms per afegir a la borsa del nomenclàtor no és fàcil ni intuïtiva. La ciutadania no sap on dirigir-se si vol

fer alguna proposta i, quan ho fa, ho presenta de forma variada i diversa. Es proposa que s'elabori, per part de la Comissió, un document estàndard i a l'abast que homogeneïtzi la presentació de propostes.

Un cop acabada la sessió el president del CEHT, Marcel Taló, conclou que el debat ha estat molt enriquidor i que la Comissió pren nota de totes les idees que han sorgit, especialment en matèria de participació, transparència, noves tecnologies i visibilitat així com de les crides a la valentia per afrontar les qüestions més polèmiques.

Pocs dies després de la jornada el web municipal incorpora, a l'apartat 'Els carrers de Terrassa', les *Normes d'Organització i Funcionament de la Comissió del Nomenclàtor d'Espais Públics*, on s'inclouen l'objecte, la composició, les funcions, els criteris de denominació d'espais i el règim de reunions i de presa de decisions. També la composició actual dels membres de la Comissió i el darrer decret amb el nomenament de nous membres.

CONCLUSIONS

Fer balanç de l'aportació d'aquestes jornades al debat del nomenclàtor no és una qüestió senzilla. És un debat ric i complex on conflueixen les necessitats de l'Administració, la memòria històrica i la legitimitat del poder establert. De totes maneres, presentem a tall de conclusions algunes idees que van sorgir durant les jornades i que de ben segur ajuden a desbrossar el camí que encara queda per recórrer.

Sobre l'assistència a les jornades, caldria destacar que aquest debat aconseguí reunir a més de 50 persones un divendres a la tarda i un dissabte al matí, una xifra gens menyspreable i per la qual ens hauríem de felicitar. Ara bé, també posa de relleu que, en una ciutat com Terrassa, la qüestió del nomenclàtor sembla que interessa molt a una minoria, mentre que hi ha una majoria que no s'hi sent interpel·lada o mostra més aviat un interès relatiu. La participació del teixit associatiu fou escassa, per no dir anecdòtica. Tal i com es va palesar en les jornades, hi ha camí encara per recórrer en aquesta direcció i ha de ser un dels objectius de la Comissió del Nomenclàtor: aconseguir atraure als indiferents i fer-los partícips d'un debat que els afecta i també hi tenen coses a dir.

Una altra qüestió que caldria apuntar és que no només els noms dels carrers tenen un biaix sexista, sinó que el debat també va arrossegar aquesta tendència. Si bé a les visites guiades que es van fer en el marc de les jornades les dones hi van participar de forma majoritària, les intervencions - especialment en el primer debat- les van protagonitzar homes, tot i la crida a la participació de tots els assistents al debat.

El contingut dels debats no va anar pels camins que havia previst l'organització, sense que això sigui, en absolut, una mala notícia, ans el contrari. El primer bloc, centrat en els usos i la importància del nomenclàtor, va tenir unes intervencions d'alt nivell, va situar algunes elements centrals del debat i va estrenar algunes polèmiques reservades per als altres blocs. Va quedar clar que el nomenclàtor és, ha estat i serà una expressió del poder dominant: un mirall dels qui manen, vaja. També va quedar clar que en certa mesura ha de reflectir la història particular de cada ciutat, principalment perquè si no es fa aquí no es farà enlloc més. No cal carregar amb la responsabilitat de fixar la història general del món als nostres carrers, sense que això vulgui dir estar-hi d'esquena.

Una altra qüestió que va sortir amb força durant aquest primer debat fou la necessitat d'una proposta valenta i decidida per revisar determinats homenatges: en aquests casos, les coses no acaben caient pel seu propi pes senzillament perquè resulta més còmode deixar-les tal i com estan, especialment en un context de desmemòria generalitzada. Cal, doncs, una combinació intel·ligent de fermesa i pedagogia per entomar aquest camí. Principalment, resulta més còmode perquè la funció del nomenclàtor no és explicar la nostra història, sinó poder identificar amb precisió persones i béns. És necessari per poder fer un cens electoral, per cobrar impostos o per poder notificar que hi ha un banc trencat a una plaça. Per tant, qualsevol modificació passa per escoltar la voluntat dels veïns i les empreses, i acompanyar-los en tot el procés administratiu.

El segon bloc, que tractava sobre quina relació s'ha d'establir entre la memòria històrica i el nomenclàtor, no va centrar-se tant en el contingut, sinó en les formes. És a dir, que no es va parlar tant de treure o mantenir determinats noms, sinó en les possibilitats que oferia la tecnologia per difondre la història dels nostres carrers. O sigui, del nomenclàtor com una

eina pedagògica molt important. Una nova dimensió que ofereix una bona alternativa a l'equilibri tradicional entre la necessitat administrativa, memòria històrica i expressió del poder.

Durant aquest bloc també van sortir alguns noms de carrers concrets, però s'ha de reconèixer que el debat no va tenir gaire recorregut. No tant per què no hi hagués res a dir, sinó probablement perquè ja s'ha dit tot el que s'havia de dir i, sense cap proposta concreta per discutir, no valia la pena repetir una discussió que no duia enlloc. Per dinamitzar el debat, caldria traslladar-lo del personatge a l'homenatge: fixar-se no tant en la trajectòria personal sinó en què se li reconeix i en quin context. La qüestió va aparèixer regularment en d'altres debats, però sense monopolitzar-los. En diverses ocasions es va apel·lar al pragmatisme en els debats, ja que fiar-ho tot a l'espera del consens és massa arriscat.

Pel que fa al tercer debat, dedicat a la Comissió del Nomenclàtor i *a priori* més tècnic, fou el que més intervencions va tenir i d'on van sortir més propostes concretes. El text que les recull en dona bona fe. En un sentit general, les idees bàsiques van anar en la línia d'aprofundir en la legitimitat de les decisions preses en el marc d'aquesta comissió, per bé que la decisió final recau, per llei, en l'alcalde. En primer lloc, fent-la més transparent, és a dir, publicant el nom dels membres que en formen part i les deliberacions que s'hi fan. Explicar per què es prenen unes decisions i no unes altres. D'aquesta manera, la comissió s'espolsaria de sobre les crítiques sobre l'arbitrarietat de les decisions i de no seguir sempre un mateix criteri. Val a dir que no hi va haver consens a definir si la comissió l'han de formar tècnics o polítics: la varietat d'exemples a d'altres ciutats de Catalunya és indicatiu de les moltes maneres diferents de plantejar el tema. En segon lloc, fent partícips la ciutadania, en particular les escoles, de la designació dels noms dels carrers com un exercici d'apropiament de l'espai públic i d'arrelament

al barri; en la mateixa línia, simplificar els tràmits per incorporar propostes a la borsa de noms. I, finalment, obrir la comissió a d'altres funcions, com la de designar d'altres equipaments (sales, jardins, placetes), ampliar-ne els marges per no anar sempre a remolc del desenvolupament urbanístic.

Aquest opuscle recull el gruix de les intervencions durant els dos dies de debats sobre el nomenclàtor i algun text més per donar context i perspectiva a la discussió. Més que un document tancat, com si fos la recepta definitiva que cura tots els mals, té voluntat de ser una eina de treball i una modesta contribució a un debat que, com el nomenclàtor, és viu, canvia i s'adapta al pas del temps. Quan d'aquí uns anys es repregui el debat, que hi hagi constància dels dubtes i les reflexions que es van expressar en les jornades del nomenclàtor de 2021.

Terrassa, octubre de 2021

BIBLIOGRAFIA

- Ajuntament de Terrassa. *Web dels carrers de Terrassa*. [en línia] Disponible a <http://emap.terrassa.cat/carrers>
- Ajuntament de Sabadell (2018). Dossier sobre les Jornades del Nomenclàtor a Sabadell [en línia]. Disponible a <http://coneix.sabadell.cat/nomenclator/inici/jornades-nomenclator-2018>
- Althusser, L. (1988). *Ideología y aparatos ideológicos del Estado*. Buenos Aires: Nueva Visión.
- Bergson, H. ([1928] 1977). *Memoria y Vida. Textos escogidos por Gilles Deleuze*. Madrid: Alianza Editorial.
- DDAA (2020). *Monumentos incómodos*. Xile.
- Durkheim, É. (1988). *Las reglas del método sociológico y otros escritos sobre filosofía de las Ciencias Sociales*. Madrid: Alianza Editorial.
- Gramsci, A. (2017). *Antología*. Madrid: Alianza Editorial.
- García Álvarez, J. (2009). Lugares, paisajes y políticas de memoria: una lectura geográfica. *Boletín de la Asociación de Geógrafos de España*, nº51, Madrid, 175-202.
- Halbwachd, M. (2004). *La memoria colectiva*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza.
- Mansilla, J. A. (2015). *La Flor de Maig somos nosotros. Una etnografía de la memoria en el barrio del Poblenou, Barcelona*. Tesis Doctoral. Barcelona: Universidad de Barcelona.
- Michonneau, S. (1999). Políticas de memoria en Barcelona al final del siglo XIX. *Revista Ayer*, nº35: 101-120. Marcial Pons Ediciones de Historia.
- Nora, P. (1984). *Les lieux de mémoire*. Vol. 1. Paris: Ed. Gallimard.
- Romero, J. (2018). “*Nomenclatura de les vies urbanes i la seva gestió*”.
- Semprún, J. (1995). *La escritura o la vida*. Barcelona: Tusquets Editores.
- Verdaguer, J. (2013). “*Ball de noms dels carrers de Terrassa durant la República i el franquisme*” [en línia] disponible a <http://joaquimverdagner.blogspot.com/2013/01/ball-de-noms-dels-carrers-de-terrassa.html>
- Villatoro, V. (2018). “*Per què posem noms als carrers?*”.
- Zárate, M. (2011). *El jovent i els espais públics urbans des de la perspectiva de gènere. Un estat de la qüestió des de la geografia*. [en línia] Disponible a <https://ddd.uab.cat/pub/dag/02121573v57n1/02121573v57n1p147.pdf>